

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มีผู้กล่าวถึงจิตสำนักผู้บริหารสถานศึกษา จิตวิญญาณผู้บริหารสถานศึกษา กันมานานแล้ว แต่ยังไม่ปรากฏองค์ประกอบจิตสำนักผู้บริหารสถานศึกษา หรือจิตวิญญาณผู้บริหารสถานศึกษาที่ชัดเจนว่าประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบย่อย อะไรบ้าง ทั้งที่หลายท่านให้ความสำคัญกับจิตสำนักเป็นผู้บริหารสถานศึกษา และวิญญาณผู้บริหารสถานศึกษากันมาก ผู้วิจัยจึงขออัญเชิญพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานเนื่องในโอกาสต่างๆ ดังนี้ จากพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการเสด็จออกมหาสมาคมในงานพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม วันศุกร์ที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2549 (สำนักงานเขตพญาไท, 2550, หน้า 3) ความว่า “คุณธรรมซึ่งเป็นที่ตั้งของความรัก ความสามัคคี ที่ทำให้คนไทยสามารถร่วมมือร่วมใจกันรักษาและพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อกันมาได้ตลอดรอดฝั่ง

ประการแรก คือ การที่ทุกคนคิด พูด ทำ ด้วยความ เมตตา มุ่งดีมุ่งเจริญต่อกัน

ประการที่สอง คือ การที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประสานงาน ประสานประโยชน์กันให้งานที่สำเร็จผล ทั้งแก่ตนแก่ผู้อื่น และแก่ประเทศชาติ

ประการที่สาม คือ การที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในความสุจริตในกฏกติกาและในระเบียบแบบแผนโดยเท่าเทียมเสมอกัน

ประการที่สี่ คือ การที่ต่างคนต่างพยายามทำความดีความเห็นของตนให้ถูกต้องเที่ยงตรง และมั่นคงอยู่ในเหตุในผล” และ “หากความคิด จิตใจ และการประพฤติปฏิบัติที่ลงรอยเดียวกันในทางที่ดีที่เจริญนี้ยังมีพร้อมมูลอยู่ในกายในใจของคนไทยก็มั่นใจได้ว่าประเทศไทยจะดำรงมั่นคงอยู่ตลอดไปได้ จึงขอให้ท่านทั้งหลายในมหาสมาคมนี้ ทั้งประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าได้รักษาจิตใจและคุณธรรมนี้ไว้ให้เหนียวแน่นและถ่ายทอดความคิดจิตใจนี้กันต่อไปอย่าให้ขาดสาย เพื่อให้ประเทศชาติของเราดำรงยืนงอยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุข ทั้งในปัจจุบันและในภายภาคหน้า” “... การที่จะทำงานให้สัมฤทธิ์ผลที่พึงปรารถนา คือที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรมด้วยนั้น จะอาศัย ความรู้ แต่เพียงอย่างเดียวมิได้ จำเป็นต้องอาศัย ความสุจริต ความบริสุทธิ์ใจ และความถูกต้องเป็นธรรม ประกอบด้วยเพราะเหตุว่า ความรู้นั้นเป็นเหมือน เครื่องยนต์ ที่ทำให้

ขุดขานเคลื่อนไปได้ประการเดียว ส่วน คุณธรรม ดังกล่าว เป็นเหมือนหนึ่ง พวงมาลัย หรือ หางเสื่อ ซึ่งเป็นปัจจัยที่นำพาให้ขุดขานดำเนินไปถูกต้อง ด้วยความสวัสดิคือปลอดภัย จนบรรลุ จุดหมายที่พึงประสงค์...” พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 8 กรกฎาคม 2520 “... ข้าราชการมีหน้าที่สำคัญส่วนหนึ่ง ที่จะต้องประพฤติปฏิบัติต่อบุคคลทั้งปวง ด้วยความสุจริต จริ่งใจ วางตัวให้พอเหมาะพอสัมกับฐานะ ตำแหน่ง พร้อมกับรักษาความสุภาพอ่อนโยนไว้ให้ เหนียวแน่นสม่ำเสมอ นอกจากนั้น ยัง จะต้องมีความเสียสละ อดทน รู้จักเกรงใจ ให้อภัย ทั้ง โอน อ่อนผ่อนตามกันและกันด้วยเหตุผล และสำคัญที่สุด จะต้องหัดทำใจให้กว้างขวาง หนักแน่น รู้จัก รับฟังความคิดเห็น แม้กระทั่งคำวิพากษ์วิจารณ์ จากผู้อื่นอย่างฉลาด เพราะการรู้จักรับฟังอย่าง ฉลาดนั้น แท้จริงคือ การระดมสติปัญญาและประสบการณ์อันหลากหลาย มาอำนวยความสะดวก ในการปฏิบัติบริหารงาน ให้ประสบความสำเร็จที่สมบูรณ์นั่นเอง ...” พระบรมราโชวาทของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 1 มีนาคม 2536 “ถ้าบุคคลละระมัดระวัง ตั้งใจปฏิบัติให้เป็นกลาง โดยใช้ กำลังกาย กำลังใจจะกำลังความเพียรให้พอเหมาะกับการกระทำโดยถูกต้อง เทียบตรง พร้อมด้วยสติสัมปชัญญะ ไม่ให้เจือปนด้วย อคติ ทั้งสามประการแล้ว บุคคลก็ได้รับแต่ผลสำเร็จ อันเลิศ ซึ่งประกอบด้วยความสงบ สะอาด และสว่าง ที่ว่า สว่าง นั้น คือ มีปัญญารู้เหตุรู้ผล รู้ผิดชอบ ชั่วดีโดยกระจ่างชัด เพราะมีใจเป็น อิสระ พ้นอำนาจครอบงำของอคติ ที่ว่า สะอาด นั้น คือ ไม่มี ความทุจริตทั้งใน กาย วาจา ใจมาเกื้อกมล เพราะเห็นจริงชัดในกุศล และอกุศล ที่ว่า สงบ นั้น คือ เมื่อไม่ประพฤติทุจริต ทุกๆ ทางแล้ว ความเดือดร้อน วุ่นวาย จากบาปทุจริต ก็ไม่เข้ามาแผ้วพาลคน ที่ ประพฤติ ปฏิบัติตน ปฏิบัติงานเป็นสายกลาง จึงประสบความสำเร็จ ความร่มเย็น แต่ฝ่ายเดียว พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 15 ธันวาคม 2521 “... ข้าราชการมีหน้าที่สำคัญ ส่วนหนึ่ง ที่จะต้องประพฤติปฏิบัติต่อบุคคลทั้งปวง ด้วยความสุจริต จริ่งใจ วางตัวให้พอเหมาะพอส มกับฐานะ ตำแหน่ง พร้อมกับรักษาความสุภาพอ่อนโยนไว้ให้เหนียวแน่นสม่ำเสมอ นอกจากนั้น ยัง จะต้องมีความเสียสละ อดทน รู้จักเกรงใจ ให้อภัย ทั้ง โอนอ่อนผ่อนตามกันและกันด้วยเหตุผล และสำคัญที่สุด จะต้องหัดทำใจให้กว้างขวาง หนักแน่น รู้จักรับฟังความคิดเห็น แม้กระทั่งคำ วิพากษ์วิจารณ์ จากผู้อื่นอย่างฉลาด เพราะการรู้จักรับฟังอย่างฉลาดนั้น แท้จริงคือ การระดม สติปัญญาและประสบการณ์อันหลากหลาย มาอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติบริหารงาน ให้ ประสบความสำเร็จที่สมบูรณ์นั่นเอง ...” พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 1 มีนาคม 2536

จิตสำนึกผู้บริหารนับเป็นเรื่องสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษา เพราะจิตสำนึกแห่งการ เป็นผู้บริหารนั้น จะช่วยให้ผู้ที่เป็นผู้บริหารตระหนักถึงภารกิจและหน้าที่ของตนในการพัฒนา

มนุษย์ คือการพัฒนาศิษย์ที่ตนดูแลอบรมสั่งสอนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งด้านจิตใจ ปัญญา และด้านพฤติกรรม (ป. อ. ปยุตโต, 2542, หน้า 243)

พระราชดำรัสที่อัญเชิญมานี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีของข้าราชการ เพื่อให้เกิดการพัฒนาบ้านเมืองที่ยั่งยืน ทั้งนี้เนื่องจากว่าข้าราชการเป็นกำลังสำคัญที่ทำให้หน่วยงานก้าวไปสู่การพัฒนา โดยการอาศัยกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพ มีคุณธรรมและสามารถตรวจสอบได้ อันเป็นการนำมาซึ่งผลประโยชน์ต่อส่วนรวม หากมองอย่างลึกซึ้งซึ่งการบริหารแผ่นดินนั้น ไม่ใช่การบริหารจากข้าราชการเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นการบริหารงานที่เกิดจากความร่วมมือ ของทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน อันเป็นการนำมาซึ่งการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาบ้านเมือง ให้เกิดประโยชน์กับประชาชน บ้านเมือง และประเทศชาติอย่างมั่นคง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จึงได้มีเจตนารมณ์ให้ทุกคนนำหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีไปใช้บริหาร โดยบัญญัติไว้ในหมวด 5 มาตรา 78 ในวรรค 4 และวรรค 5 ว่า “พัฒนาระบบงานภาครัฐ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ คุณธรรมและจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ควบคู่ไปกับการปรับปรุงรูปแบบวิธีการทำงาน เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐใช้หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นแนวทางในการพัฒนาปฏิบัติราชการ โดยได้มีการจัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่น เพื่อให้การจัดทำและการให้บริการสาธารณะเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตรวจสอบได้โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน” (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2550, หน้า 22) จากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้จัดเป็นแนวทางในการบริหารราชการ เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ว่า การบริหารราชการนี้เพื่อการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศอย่างยั่งยืน โดยเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา และดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติดังกล่าว ทั้งภาครัฐและหน่วยงานทุกแห่งจึงได้มีการนำระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารราชการกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ซึ่งได้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2542 อันหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีนี้ เป็นแนวทางการปฏิบัติงานที่ได้มุ่งเน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบการบริหารงาน ตรวจสอบการทำงาน โดยที่ผู้ปฏิบัติงานได้ดำเนินงานภายใต้กรอบของกฎหมายที่ชัดเจน ดำเนินการบนความถูกต้อง ทำงานด้วยความซื่อสัตย์ จริ่งใจ มีความขยันอดทน และในการปฏิบัติงานนี้ก็ยังคงเน้นถึงความโปร่งใสในการทำงาน ทำงานด้วยความรับผิดชอบต่อ

หน้าที่อย่างเต็มความสามารถและเต็มศักยภาพ โดยการปฏิบัติงานทั้งหลายทั้งปวงได้มุ่งเน้นที่การก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชน สังคม และประเทศชาติ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีเจตนารมณ์ที่ต้องการให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ไปยังสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีความคล่องตัว เป็นอิสระ สามารถบริหารจัดการศึกษาในสถานศึกษาของตนได้สะดวกรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2549, หน้า 1) ด้วยเหตุดังกล่าวนี้เองรัฐบาลจึงได้กำหนดในพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 มาตรา 35 ว่าให้สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีฐานะเป็นนิติบุคคล สถานศึกษาดังกล่าวจึงจัดเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน มีอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และกฎหมายอื่นซึ่งกำหนดอำนาจและหน้าที่ไว้เป็นกาลเฉพาะ นอกจากนี้ยังมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับบุคคลธรรมดาที่จะทำนิติกรรมสัญญา รวมทั้งมีการกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินและการกระทำการใดๆ ที่กฎหมายรับรองได้เอง

สภาพของสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศหลายด้าน ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สิ่งแวดล้อม ไม่เว้นแต่ด้านการศึกษา ดังนั้นแล้วการบริหารงานท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงนั้น ผู้บริหารจึงเป็นผู้ที่ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญอย่างมากในการพัฒนาการบริหารในองค์กร เมื่อเป็นเช่นนี้รัฐบาลจึงต้องมีการปรับปรุงระบบการบริหารราชการ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานนำรูปแบบการบริหารมาใช้ในการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีจุดการพัฒนาคือการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศ เพื่อให้ประเทศไทยได้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ในส่วนของการศึกษาก็ได้มีการนำหลักบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา โดยนับตั้งแต่ประเทศไทยได้มีการปฏิรูปการศึกษา เนื่องจากตระหนักดีว่าความเข้มแข็งและความมั่นคงของประเทศมาจากการพัฒนาศักยภาพของคนในชาติ โดยอาศัยระบบการศึกษาที่ครอบคลุม เข้มแข็ง มีคุณภาพและประชาชนมีส่วนร่วม ซึ่งแต่เดิมการจัดการและการบริหารการศึกษาของไทยใช้รูปแบบของการรวมอำนาจการบริหารและการตัดสินใจไว้ที่ส่วนกลาง มอบอำนาจการบริหารและการตัดสินใจเพียงบางส่วนไปให้หน่วยงานที่รับผิดชอบการบริหารการศึกษาในส่วนภูมิภาคและสถานศึกษา (สิรินาถ นันทวัฒน์ภิรมย์, 2547, หน้า 1) หลังจากที่มีการปฏิรูปการศึกษาแล้ว เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ซึ่งกำหนดไว้ในหมวด 5 มาตรา 39 ว่า “ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ

การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไปไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 24) ทั้งนี้โดยมุ่งหวังว่าการบริหารสถานศึกษานั้นจะเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาตนเองอย่างแท้จริง

จากพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในโอกาสต่างๆ หลักธรรมที่ นักบริหารควรยึดปฏิบัติ ปัญหาการขาดจิตสำนึกที่เหมาะสม ผู้วิจัยจึงต้องการทราบองค์ประกอบ แหล่งที่มาของจิตสำนึกผู้บริหารสถานศึกษา การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ผู้วิจัยจึง ดำเนินการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างจิตสำนึกผู้บริหารกับหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนระดับ มัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากทม.เขต 3 และเพื่อทราบ ถึงระดับประสิทธิภาพของการบริหาร โดยใช้หลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา ผลการวิจัยจะใช้เป็น แนวทางปรับปรุงและพัฒนาการบริหาร โดยใช้หลักธรรมาภิบาล ให้สอดคล้องต่อเจตนารมณ์แห่ง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในด้าน การกระจายอำนาจอย่างแท้จริง เพื่อหาคำตอบดังกล่าว

ปัญหาการวิจัย

จากความสำคัญและความเป็นมาของปัญหาดังกล่าวมาแล้วนั้น จึงเกิดปัญหาการวิจัย ดังนี้

1. จิตสำนึกผู้บริหารกับหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาล สังกัด เขตพื้นที่การศึกษากทม.เขต 3 มีความสัมพันธ์กันหรือไม่ อย่างไร
2. จิตสำนึกผู้บริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากทม.เขต 3 ในภาพรวม อยู่ในระดับใด
3. การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขต พื้นที่การศึกษากทม.เขต 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับใด
4. จิตสำนึกผู้บริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากทม.เขต 3 ที่มีวุฒิการศึกษา จำแนกเป็น สูงกว่าปริญญาตรี และปริญญาตรี แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
5. จิตสำนึกผู้บริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษากทม.เขต 3 ที่มีประสบการณ์มาก และประสบการณ์น้อย แตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างจิตสำนึก ผู้บริหารกับหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากทม.เขต 3 โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ ระหว่างจิตสำนักผู้บริหารกับหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3
2. เพื่อศึกษาระดับจิตสำนักผู้บริหาร ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 ในภาพรวม
3. เพื่อศึกษาระดับการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาล ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 ในภาพรวม
4. เพื่อเปรียบเทียบระดับจิตสำนักผู้บริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 ตามวุฒิการศึกษา จำแนกเป็น สูงกว่าปริญญาตรี และปริญญาตรี
5. เพื่อเปรียบเทียบระดับจิตสำนักผู้บริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานครเขต 3 ตามประสบการณ์ จำแนกเป็น ประสบการณ์มาก และประสบการณ์น้อย

สมมติฐานของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานไว้ดังนี้

1. จิตสำนักผู้บริหารกับหลักธรรมาภิบาล ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 มีความสัมพันธ์กัน
2. ระดับจิตสำนักผู้บริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง
3. การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง
4. จิตสำนักผู้บริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 ที่มีวุฒิการศึกษา จำแนกเป็น สูงกว่าปริญญาตรี และปริญญาตรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
5. จิตสำนักผู้บริหารของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 ที่มีประสบการณ์มาก และประสบการณ์น้อย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะความสัมพันธ์ ระหว่างจิตสำนึกผู้บริหารกับหลักธรรมาภิบาล โรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากทม. เขต 3 ได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ ผู้อำนวยการ ผู้อำนวยการ หัวหน้ากลุ่มสาระ หัวหน้างาน หัวหน้าระดับชั้น หัวหน้าฝ่าย ในโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากทม. เขต 3 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 42 โรงเรียน ละ 15 คน รวมประชากรทั้งหมด 630 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยดำเนินการกำหนดเกณฑ์ (พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2547, หน้า 116) โดยเลือกที่จะกำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) 2 ขั้นตอน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 272 คน โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเกรซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 43) ซึ่งเกินกว่าเกณฑ์และยอมรับได้ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สุ่มตัวอย่าง โรงเรียนจาก 42 โรงเรียน 80 % ได้ 34 โรงเรียน

ขั้นตอนที่ 2 สุ่มตัวอย่างประชากร 34 โรงเรียน สุ่ม 50 % ได้โรงเรียนละ 8 คน รวมประชากร 272 คน

2. ขอบเขตด้านตัวแปรและเนื้อหาสาระ

2.1 ตัวแปรต้นหรือตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่

2.1.1 วุฒิกการศึกษา จำแนกเป็น

2.1.1.1 สูงกว่าปริญญาตรี

2.1.1.2 ปริญญาตรี

2.1.2 ประสบการณ์ในการบริหาร จำแนกเป็น

2.1.2.1 ประสบการณ์มาก (มากกว่า 5 ปี)

2.1.2.2 ประสบการณ์น้อย (ต่ำกว่า 5 ปี)

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่

2.2.1 จิตสำนึกผู้บริหารสถานศึกษา (มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 2550, หน้า 237) มีองค์ประกอบดังนี้ ได้แก่

2.2.1.1 ด้านจิตใจ มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ

- 1) พรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา
- 2) ทศพิธราชธรรม ได้แก่ ทาน ศีล บริจาค ความซื่อตรง ความอ่อนโยน ความเพียร ความไม่โกรธ ความไม่เบียดเบียน ความอดทน และความยุติธรรม
- 3) สังกหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตา

2.2.1.2 ด้านปัญญา มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ

- 1) ศาสตร์การบริหาร ได้แก่ ความสามารถในการบริหาร บริหารวิชาการ บริหารงบประมาณ บริหารงานบุคคล บริหารทั่วไป
- 2) จิตวิทยา ได้แก่ ทฤษฎีมนุษยนิยม ทฤษฎีพฤติกรรมนิยม ทฤษฎีปัญญานิยม
- 3) ศาสนา ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และ ศาสนาอิสลาม

2.2.1.3 ด้านพฤติกรรมมี 5 องค์ประกอบย่อย คือ

- 1) จรรยาบรรณต่อตนเอง ได้แก่ พึ่งอุทิศตนเพื่อหน้าที่ มีความเสียสละ พึ่งมีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง
- 2) จรรยาบรรณต่อวิชาชีพบริหาร ได้แก่ พึ่งซื่อสัตย์ต่อวิชาชีพ พึ่งใช้วิชาชีพในการบริหารจัดการ และพึ่งละเว้นการทำธุรกิจที่อาศัยอำนาจหน้าที่ของตนเพื่อประโยชน์ในกิจการนั้น
- 3) จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ได้แก่ พึ่งซื่อสัตย์ต่อผู้รับบริการ พึ่งละเว้นการแสวงหาผลประโยชน์อันมิชอบ และพึ่งให้ความสำคัญแก่ผู้รับบริการ
- 4) จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ ได้แก่ พึ่งมีความยุติธรรม พึ่งบริหารคนด้วยระบบคุณธรรม และพึ่งรักษาความสามัคคี
- 5) จรรยาบรรณต่อสังคม ได้แก่ พึ่งให้ความสำคัญ มีความจงรักภักดีต่อองค์กร พึ่งดูแลรักษาและใช้ทรัพยากรส่วนรวมขององค์กร อย่างประหยัด คุ่มค่า และมีประสิทธิภาพ พึ่งสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน และสร้างสันติภาพ สันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคม

2.2.2 การศึกษาการบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ตามแนวคิดองค์ประกอบใหม่ของการบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามบริบทไทย (นิภา พงศ์วิรัตน์, 2547, หน้า 105) ซึ่งประกอบด้วย 8 องค์ประกอบหลัก 12 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

2.2.2.1 การตั้งเป้าหมาย (Goal Setting) ประกอบด้วย

- 1) ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน (Student Achievement)
- 2) ความพึงพอใจของชุมชน (Community Satisfaction)

2.2.2.2 การเพิ่มอำนาจ (Empowerment) ประกอบด้วย

- 1) ความเป็นอิสระของสถานศึกษา (Autonomy)
- 2) การมีสิทธิ์ออกเสียงของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Voice)

2.2.2.3 การสร้างความรู้สึกรับเป็นเจ้าของ (Ownership) ประกอบด้วย

- 1) การมีส่วนร่วม (Participation)
- 2) การสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน (Relationship)

2.2.2.4 การสร้างระบบบริหารงาน (Management Systems) ประกอบด้วย

- 1) การสร้างระบบที่มีประสิทธิภาพ (Efficiency)
- 2) การสร้างระบบที่สามารถตรวจสอบได้ (Accountability)

2.2.2.5 การสร้างพันธสัญญาร่วมกัน (Commitment) ประกอบด้วย

- 1) การสร้างกฎระเบียบ กติกา ร่วมกัน (Relation)

2.2.2.6 ผลการปฏิบัติงาน (Performance) ประกอบด้วย

- 1) มีความเชื่อถือได้ (Reliance)

2.2.2.7 การมีกฎบัตรว่าด้วยสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบ (Rights)

- 1) สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบ (Duty and Responsibility)

2.2.2.8 การจัดการเรียนการสอน (Learning and Teaching) ประกอบด้วย

- 1) เกิดการเปลี่ยนแปลง (Change)

ดังแสดงเป็น ภาพที่ 1.1 กรอบความคิดเชิงทฤษฎีในการวิจัย และภาพที่ 1.2 แสดง

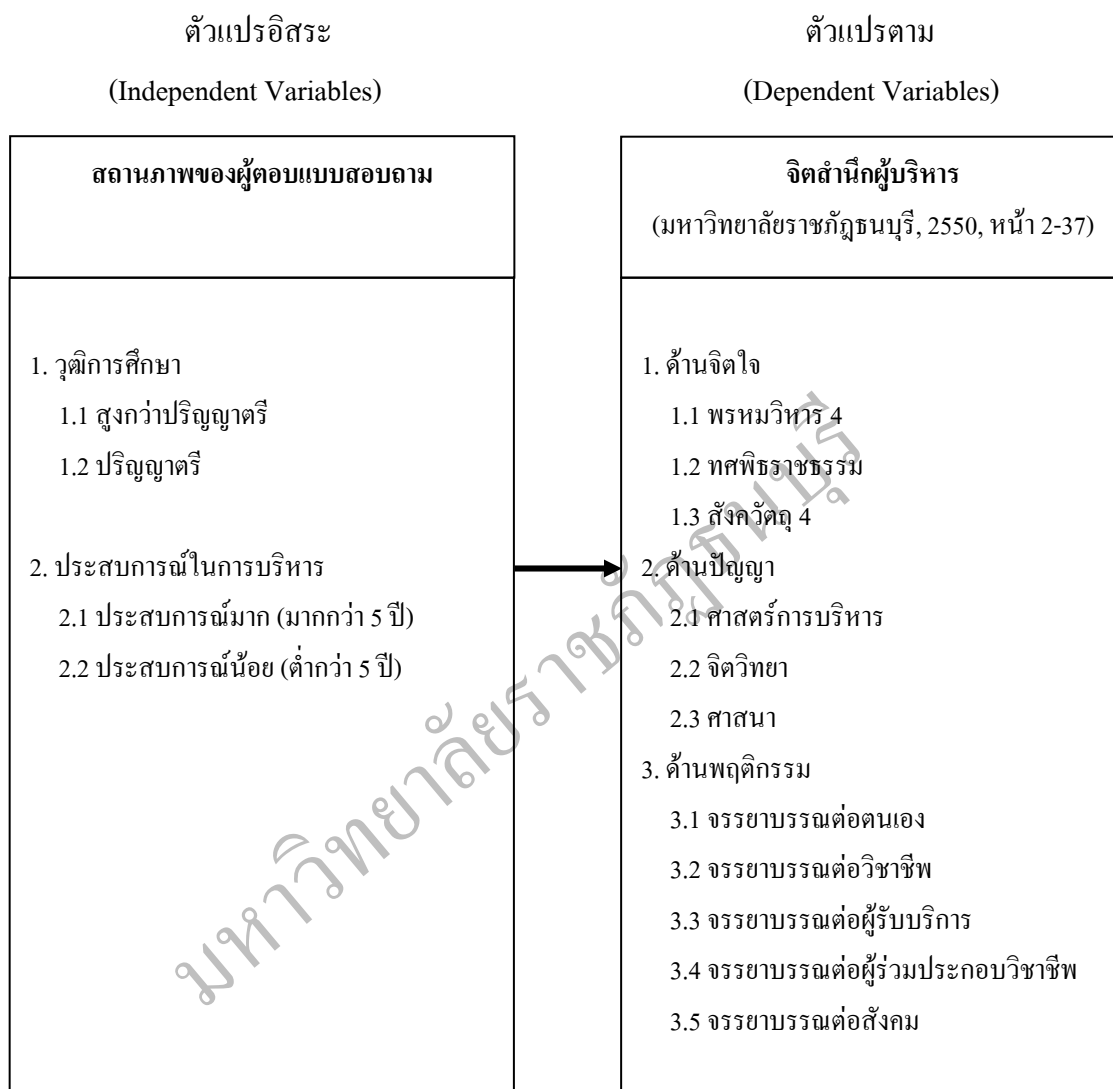
กรอบแนวคิดในการวิจัย ต่อไปนี้

กรอบความคิดเชิงทฤษฎี (Theoretical Framework)

ภาพที่ 1.1 กรอบความคิดเชิงทฤษฎีในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

ภาพที่ 1.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นियามศัพท์เฉพาะ

ผู้วิจัยกำหนดนิยามศัพท์เฉพาะเพื่อเข้าใจตรงกัน ดังนี้

เขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 หมายถึง สถานศึกษาในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ผู้บริหาร ได้แก่ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ หัวหน้ากลุ่มสาระ หัวหน้างาน หัวหน้าระดับชั้น หัวหน้าฝ่าย ในสถานศึกษาของรัฐบาลในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3

สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิดทำการสอนระดับมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3

โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่เปิดทำการสอน ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึง ปีที่ 6 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3

วุฒิการศึกษา หมายถึง วุฒิการศึกษาของผู้บริหารในสถานศึกษา ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 ประกอบด้วย

1. **ระดับสูงกว่าปริญญาตรี** หมายถึง ระดับการศึกษาของผู้บริหารตั้งแต่ระดับสูงกว่าปริญญาตรี ได้แก่ปริญญาโทและปริญญาเอก

2. **ระดับปริญญาตรี** หมายถึง ระดับการศึกษาของผู้บริหาร ระดับปริญญาตรี

ประสบการณ์ทำงาน หมายถึง ประสบการณ์การทำงานของผู้บริหาร ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ประกอบด้วย

1. **ประสบการณ์มาก** หมายถึง ประสบการณ์ทำงานของผู้บริหาร ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป

2. **ประสบการณ์น้อย** หมายถึง ประสบการณ์ทำงานของผู้บริหาร ต่ำกว่า 5 ปีลงมา

จิตสำนึก (Conscience) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2548, หน้า 40) หมายถึง การระลึกรู้ การมีสติสัมปชัญญะ การรู้ตัวที่พร้อมต่อการกระทำ

จิตสำนึกผู้บริหาร หมายถึง การตระหนักรู้ถึงระดับจิตใจของความเป็นผู้บริหารหรือจิตวิญญาณผู้บริหาร โดยมุ่งในเรื่องการพัฒนาหรือยกระดับจิตใจในเรื่องจิตใจ สติปัญญาและพฤติกรรมความเป็นผู้บริหาร ประกอบด้วย

1. **ด้านจิตใจ** หมายถึง จิตสำนึกทางความคิด ความรู้สึก

1.1 **พรหมวิหาร 4** หมายถึง ธรรมประจำใจอันประเสริฐของผู้เป็นใหญ่และผู้บังคับบัญชาทำให้ผู้ปฏิบัติเป็นเสมือนด้วยพรหม

1.2 **ทศพิธราชธรรม** หมายถึง ธรรมของพระราชาและนักปกครอง

1.3 สังคหวัตถุ 4 หมายถึง ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคนและประสานหมู่ชนไว้
สามัคคี

2. ด้านปัญญา หมายถึง ความรู้ความสามารถของผู้บริหาร

2.1 ศาสตร์การบริหาร หมายถึง ความสามารถด้านความรู้ปัญญาในการพัฒนางาน
และแก้ปัญหา

2.2 จิตวิทยา หมายถึง ธรรมชาติของจิตและพฤติกรรม

2.3 ศาสนา หมายถึง คุณธรรมและจริยธรรมให้ศาสนิกชนของศาสนานั้นปฏิบัติ

3. ด้านพฤติกรรม หมายถึง การประพฤติ พฤติกรรมของบุคคล

3.1 จรรยาบรรณต่อตนเอง หมายถึง การมีวินัยในตนเอง

3.2 จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ หมายถึง การรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์ รับผิดชอบต่อ
วิชาชีพและเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ

3.3 จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง
ที่ดีทั้งทางกาย วาจา และใจ

3.4 จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมวิชาชีพ หมายถึง การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน
อย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ

3.5 จรรยาบรรณต่อสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ของจิตสำนึกผู้บริหารที่ส่งผล
กับการบริหารทางการศึกษา

หลักธรรมาภิบาล หมายถึง หลักเกณฑ์และวิธีการของการบริหารกิจการบ้านเมืองและ
สังคมที่ดีตามระเบียบบริหารบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2542 ของสำนักนายกรัฐมนตรี ประกอบด้วยหลัก
ธรรมาภิบาลพื้นฐาน 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมี
ส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบต่อสังคม หลักความคุ้มค่า

หลักนิติธรรม หมายถึง การปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับภายในสถานศึกษารวมถึง
การทำประชาพิจารณ์ บันทึกการประชุม ข้อตกลงร่วมกันของสมาชิกทุกฝ่ายในสถานศึกษา

หลักคุณธรรม หมายถึง การยึดมั่นถือมั่นในความถูกต้องดีงาม ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิด
ความซื่อสัตย์สุจริต เสียสละ ขยัน อดทนมีระเบียบวินัย

หลักความโปร่งใส หมายถึง การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันในสถานศึกษา การ
ปรับปรุงระบบการทำงานให้มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร มีระบบ
ติดตามตรวจสอบการตัดสินใจ และการดำเนินงานต่างๆ ในสถานศึกษา

หลักความมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสถานศึกษามีส่วนรับรู้ ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามตรวจสอบ และร่วมรับผิดชอบในการปฏิบัติที่ได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ในการบริหารสถานศึกษา

หลักความรับผิดชอบ หมายถึง ความมุ่งมั่นและตั้งใจ ในการปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบอย่างเต็มความสามารถโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ยอมรับผลดีผลเสียจากการทำงานสามารถชี้แจงเหตุผลพร้อมแสดงข้อเท็จจริงและพร้อมรับการตรวจสอบจากทุกฝ่าย

หลักความคุ้มค่า หมายถึง การบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุด โดยใช้ทรัพยากรที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุดรวมทั้งดำรงรักษาทรัพยากรเหล่านั้นให้สามารถดำรงอยู่สืบไป

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้วิจัยคาดว่าจะได้รับประโยชน์จากการวิจัยดังนี้

1. ได้ทราบความสัมพันธ์ระหว่างจิตสำนักผู้บริหารกับหลักธรรมาภิบาล ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ของรัฐบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 ในภาพรวม
2. ได้ทราบระดับการบริหาร โดยใช้หลักธรรมาภิบาล ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 ในภาพรวม
3. ได้ทราบระดับจิตสำนักผู้บริหารกับการบริหาร โดยใช้หลักธรรมาภิบาล ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 ตามวุฒิการศึกษา จำแนกเป็น ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี
4. ได้ทราบความแตกต่างระดับจิตสำนักผู้บริหาร ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานครเขต 3 ตามประสบการณ์ จำแนกเป็นประสบการณ์มากและประสบการณ์น้อย
5. สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการพัฒนาจิตสำนักผู้บริหาร และการบริหาร โดยใช้หลักธรรมาภิบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3
6. สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการขยายผลการวิจัยจิตสำนักผู้บริหาร การบริหารโดยใช้หลักธรรมาภิบาล สังกัดเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3